

«Jeg tror ikke rovdyr
greier å ta steinalder-
sauene.»

SAUEBONDE EINAR ALMAAS TIL AF-
TENPOSTEN.

Innhold:

Grønt valg i Sverige

Socialdemokraterna kan ikke klare seg alene etter valget i Sverige. Partiet trenger støtte fra Vänsterpartiet og Miljöpartiet. Dermed går det mot grønne tider i grannlandet.

• side 4

Spett som møbeloffer

Dvergspetten er på rask tilbakegang i Skandinavia, viser Norsk Hekkefugltakserings årsrapport. Skylden får møbelindustrien, som sørger for stadig mer hogst av gråor. Dermed mister vår minste hakkespett sine yndlingsområder.

• side 6

Antarktis smittes

Det unike dyrelivet i Antarktis er truet av smitte. Forskere og turister tar med seg sykdommer dyrene ikke er utrustet til å tåle. Forskere vil sikre kontinentet ved hjelp av internasjonale avtaler.

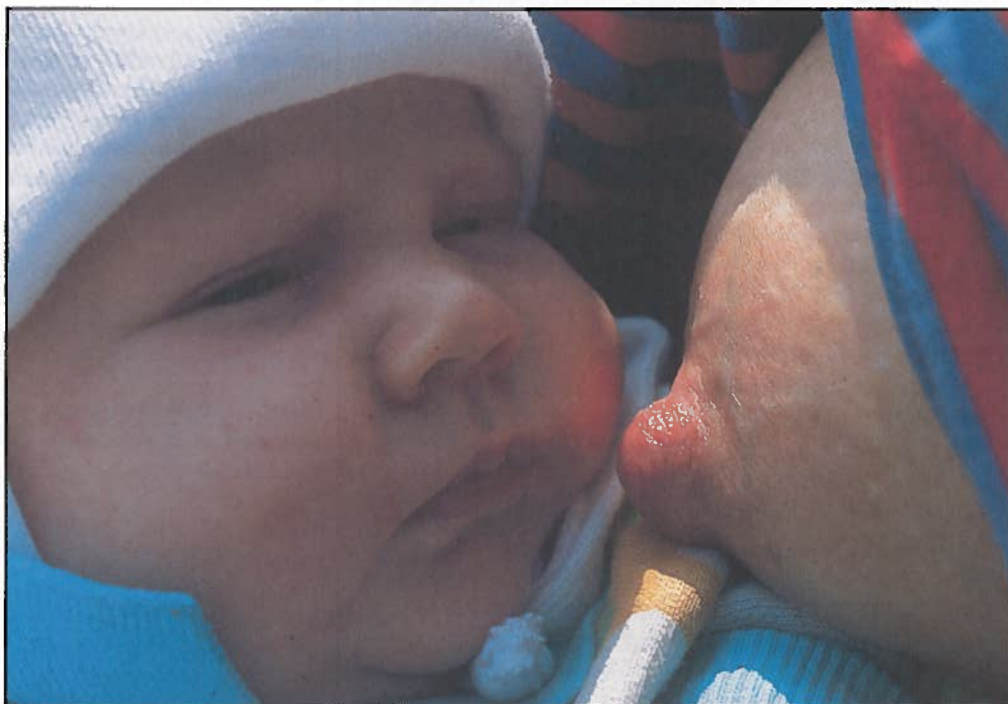
• side 7

«Med hilsen» 6,4 kilometer

Naturvernforbundet og Natur og Ungdom vil kommende uke samle underskrifter mot det planlagte skytefeltet i Hedmark. Papirrullen er 6,4 kilometer lang, og målet er å overlevere verdens lengste brev til Forsvarsdepartementet neste fredag.

• side 7

Helse-hasard med flammehemmere

Flammehemmerne akkumuleres i kvinners morsmelk. Ingen har så langt konstatert effekter hos mennesker, men det er funnet hjerneskader på museunger. (Foto: Samfoto)

Bromerte flammehemmere gir samme hjerneskader hos mus som PCB. Samtidig øker forekomsten av disse miljøgiftene i naturen vår og i kvinners morsmelk. SFT vil likevel ikke gå inn for et forbud. Flammehemmere er stoffer som er tilsatt produkter for å forhindre brann.

Flammehemmerne finnes i en stor mengde ting vi omgir oss med til daglig, slik som husholdningsmaskiner, datamaskiner, tekstiler, TV-apparater og strømbrytere. Problemet er at om stoffene stopper brann aldri så mye kan de gi skremmende effekter ved at de hopper seg opp i naturen og skader dyr og mennesker. Sverige ønsker å forby stoffene mens vårt eget SFT ikke har noen konkrete planer. • side 3

Klage støver ned hos MD

Naturvernforbundet ønsket innsyn i produktregisteret, for å identifisere varer med hormonforstyrrende stoffer. Nesten et år er gått siden Sivilombudsman-

nen kontaktet Miljøverndepartementet om saken. Departementet sitter fortsatt i tenkeboksen, mens ombudsmannen maser på svar. • side 4

Handler for andre

I forbindelse med statsbudsjettet vil miljøvernminister Guro Fjellanger presentere to nye handlingsplaner. Planene skal gjøre Samferdsels- og Forsvarsdepartementet litt grønnere. • side 2

Natur & miljø Bulletin

utgitt av Norges Naturvernforbund

Redaktør:

Tom Erik Økland

Redaksjon: Jens Petter Toldnæs,
Kristian Jahre

Adresse: Postboks 6891 St

Olavs plass, 0130 Oslo.

Tlf: 22 99 33 00.

Faks: 22 99 33 10.

Direkte: 22 99 33 + 71 (Toldnæs),
74 (Økland), 22 (Jahre)

E-post: redn@online.no

Neste utgave: 9.10.1998.

Abonnement:

199/år (privatpersoner),
500/år (bedrifter)

Annonser: Tlf: 22 71 92 20.

Faks: 22 71 92 38.

Trykking: Gan Grafisk. Trykket
på 100% resirkulert papir.

Norges Naturvernforbund:

Samme postadresse som N&M
Bulletin. Web:

<http://www.ngo.grida.no/naturvern>

E-post: naturvern@naturvern.no

norsk fagpresse®

Se til Sverige!

Polyklorerte bifenyler. Polybromerte bifenyler. PCB. PBB. Dagens gåte: Hva er de vesentligste forskjellene på de to gruppene av miljøgifter?

Svaret er som følger: PCB inneholder klor, mens PBB inneholder brom. Ellers er de like. Ja, også er det en forskjell til: Mens PCB ble bannlyst i Norge allerede i 1980, er PBB i bruk den dag i dag. I PCen på jobben din, i TV-apparatet hjemme i stua og kanskje i sikringskapet ditt. Fordi det er en effektiv flammehemmer, det forhindrer brann. Og fordi det ikke er forbudt.

Bromerte flammehemmere kan bli 90-tallets miljøgiftskandale. PCB visste vi mye om den dagen det ble forbudt. Vi visste at det var skadelig, vi visste at det var produsert i gigantiske mengder og vi visste at store mengder allerede var sluppet ut i miljøet. I etterkant er både miljøvernere og forskere enig i at stoffet burde vært møtt med et forbud tidligere, og at myndighetene burde gjort mer for å ordne opp i skandalen etter at forbudet ble vedtatt.

I Sverige ser man at bromerte flammehemmere er spredd med samme mønster som for PCB. Man finner stoffene i alle dyrearter man undersøker. Man finner det i morsmelk, i stadig økende mengder. Men man finner seg ikke i det. Svenske miljøvernmyndigheter vil stoppe bruken av stoffene en gang for alle. De vil forby dem, først og fremst fordi laboratorieforsøk viser at flammehemmere har samme effekt på mus som man tidligere har påvist med PCB og DDT.

Statens forurensningstilsyn har på langt nær kommet så langt. I Norge har man kun forbudt to flammehemmere i klær eller andre tekstiler som kommer i kontakt med hud. Ellers har vi knyttet oss til et internasjonalt mål om å « redusere utslippene vesentlig » innen år 2010. 2010! Hvordan kan en offentlig institusjon hvis hovedoppgave er å føre tilsyn med forurensningen her i landet godta noe slikt? Vi snakker om et stoff som er like skadelig som PCB!

Svenskene forbød PCB i 1976, fire år før vi nordmenn reagerte. Siden de regjerende svenske Socialdemokraterna må lene seg på Vänsterpartiet og Miljöpartiet i tiden som kommer, har de alle muligheter til å vinne også 90-tallets miljøgiftkamp.

Ingen budsjettseier

Miljøvernminister Guro Fjellanger sier hun har tapt årets budsjettkamp. Likevel vil statsbudsjettet inneholde miljøhandlingsplaner for andre departementer.

N&M Bulletin
JON BJARTNES

Under en konferanse i Oslo sist helg gjorde Fjellanger som ministre gjerne gjør tidlig på høsten: hun snakket om statsbudsjettet uten å snakke om det.

Finansdepartementets modeller er konserverende fordi de er uten fantasi. De holder verden fast som den er og gjør det vanskelig å se nye muligheter, sa Fjellanger, og la til:

– Jeg er ikke sikker på hva jeg skal gjøre med det. Men jeg kan forsikre om at det er en kamp miljøvernministeren er i hver dag.

Miljøhandlingsplaner for samferdsel og forsvar

Miljøvernministeren sa videre at regjeringen vil presentere en nyskaping sammen med statsbudsjettet:

– For første gang vil vi legge fram miljøhandlingsplaner for andre departementer i forbindelse med presentasjonen av statsbudsjettet. Handlingsplanene gjelder miljøtiltak som Samferdsels- og Forsvarsdepartementet skal gjennomføre. Miljøvernere vil neppe synes at planene går langt nok, men de er viktige første skritt når det gjelder å få andre fagdepartementer til å ta miljøansvar. Neste år er det meningen at

Olje- og Energidepartementet skal følge etter, kanskje også departementene for fiske og landbruk, sa Fjellanger.

Dette er ikke sentrumsregjeringens eneste idé for å integrere miljøhensyn i andre sektorer enn Fjellangers egen. Nylig presenterte den et eget program for mer miljøbevisst forbruk i staten. Programmet kalles «Grønn stab».

– Staten er en stor forbruker, og gjennom Statsbygg er den også en stor byggherre. Dermed har staten stor markedsrett. Den skal nå utnyttes bedre til fordel for miljøet, sa Fjellanger

Stramt budsjett – lavere forbruk

Miljødeleggende forbruksvekt var ett av temaene på konferansen Fjellanger besøkte. Miljøvernministeren fant forsamlingen moden for følgende hjertesukk.

– Det statsbudsjettet vi skal legge fram kommer til å bli det strammeste på mange år. For å begrense forbruksveksten burde være en god nyhet. Men bare ver på kommentarene når statsbudsjettet blir lagt fram: Det er ingen som kommer til å skryte av oss, sier Fjellanger.

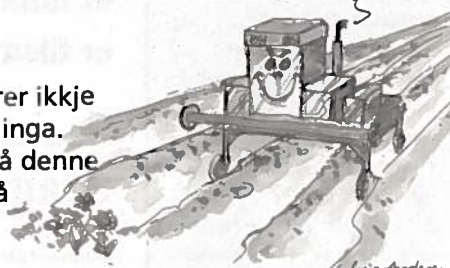

Sunnhordland Interkommunale Miljøverk

SIM

Matavfall høyrer ikkje heime i bosfyllinga.

SIM tek vare på denne ressursen ved å laga kompost.

Sunnhordland Interkommunale Miljøverk

Svartasmøget • N-5419 Fitjar

Tlf. 53 45 78 50 • Telefax 53 45 78 60

Saman om eit betre miljø

Kommer Sverige først med forbud mot flammehemmere?

Svenske miljømyndigheter vil forby bromerte flammehemmere.

Laboratorieforsøk beviser at stoffgruppen gir skader på linje med DDT og PCB.

N&M Bulletin
TOM ERIK ØKLAND

– Vi vet like mye om bromerte flammehemmere i dag som vi visste om PCB når Sverige introduserte det første forbudet for stoffet i 1972, forteller Niklas Johansson i det svenske miljø-

verndepartementet til bladet Swedenvvironment. Han mener kunnskapen forsvaret et forbud mot stoffene.

Gir skader

Svenske forskere har tidligere vært først ute med å påvise hjerneskader på mus som har blitt

utsatt for de bromerte flammehemmerne PBDE. Denne stoffgruppen gir skader på linje med kjente miljøgifter som DDT og PCB. Flammehemmerne ble gitt til mus i alderen hvor hjernen er i størst utvikling. Resultatet var hyperaktivitet og redusert lærevne. Liknende skadevirkninger har man påvist hos barn som har fått i seg PCB fra mor via amming eller i løpet av svangerskapet.

Svensk forskning viser også at morsmelk fra svenske kvinner har stadig økende innhold av bromerte flammehemmere. I løpet av en periode på 25 år er det gjennomsnittlige innholdet økt 50 ganger.

Gufs fra fortiden

PCB (polyklorerte bifenyler) er en av de miljøgiftene vi vet mest om. Da kan det virke underlig at PBB (polybromerte bifenyler) faktisk er i bruk den dag i dag. Stoffet har en kjemisk struktur som er helt lik PCB, og brom er et såkalt halogen, akkurat som klor. Det er også funnet likheter i forhold til giftighet.

Kemikalieinspeksjonen ønsker å forby en PBB-variant, og vil også bli kvitt flere forbindelser fra stoffgruppa PBDE. Den svenske institusjonen peker blant annet på at spredningen av de bromerte flammehemmerne ligner mye på den man har sett for PCB-forurensningen. Samtidig vet man lite om nedbrytbarhet og evnen til opphopning i organismer for mange av stoffene.

Effektivt

Bromerte flammehemmere har enorm utbredelse. Man finner stoffene i husholdningsmaskiner, datamaskiner, TV-apparater, kretskort, strømbrytere, releer, sikringer og tekstiler. Som navnet tilsier er stoffene flammehemmende, de er tilsatt for å forhindre brann. Problemet er at stoffene frigjøres i små mengder ved oppvarming. Elektriske apparater og komponenter har en tendens til å bli varme. Undersøkelser viser at man blant annet finner PBDE i nærheten av et påslått TV-apparat.

Norge i bakleksa

Statens forurensningstilsyn har ingen konkrete planer om å forby flammehemmerne. Eneste mål er reduksjon i utslipp.

– De bromerte flammehemmerne finnes på den såkalte b-lista i Stortingsmelding 58. Målet her er å redusere utslippene vesentlig innen 2010, forteller overingeniør Beryl Nygreen i Statens forurensningstilsyn (SFT).

Gjennom et EU-forbud har Norge sluttet seg til at man ikke skal bruke to av flammehemmerne i tekstiler som kommer i hudkontakt. Men det er alt.

– Norge ønsker stoffene ut av bruk i den grad det er mulig å få til en utfasing, forklarer Nygreen.

Sent ute med PCB

Sverige var tidlig ute med sitt PCB-forbud. Allerede i 1976 var stoffgruppen omfattet av et totalforbud. I Norge kom dette først i 1980. Igjen kan svenskene slå oss på å forby miljøgifter.

– Sverige har Kemikalieinspeksjonen, noe som gir landet mye større ressurser til å studere og følge opp kjemikalier, mener Nygreen.

– Men bør ikke Norge også forberede et forbud mot flammehemmerne, i det minste ut fra føre var-prinsippet?

– Det er ikke jeg i posisjon til å svare på.

Andre stoffer prioritert

Nygreens sjef, avdelingsdirektør Anne Mari Opheim, mener saken i bunn og grunn dreier seg om prioriteringer:

– Vi har jobbet med bromerte flammehemmere, og følger med på hva som skjer i andre land. Ut fra opplysningene vi får prioriterer vi etter hva vi mener er viktigst. Forøvrig er det viktig å få fram at vi har kommet lengre enn Sverige på andre områder, for eksempel når det gjelder å forby fargestoffer, sier Opheim.

Nygreen kan på sin side fortelle at fokuset på hormonhormer de siste årene har tatt mye av oppmerksomheten fra andre miljø- og helseskadelige stoffer.

Kalenderen

1.-2. oktober: Konferanse om genmodifiserte organismer i nordisk natur. Helsinki. Arr.: B.l.a. Skov- og naturstyrelsen i Danmark, tlf. +45 39 47 20 00

8. oktober: Biobrensel dagen '98, Norges Varemesse, Oslo. Arr.: Norsk Bioenergiforening, tlf: 22 59 82 20.

28. oktober: Konferanse om finans og miljø - hvorfor og hvordan. SAS Skandinavia Hotell, Oslo Arr.: ENS Miljøforum 21 i samarbeid med Den Norske Bank, tlf. + 51 84 90 80.

3.-4. november: Fagseminar om kloakkrensing og slambe-

handling i Grimstad. Arr.: Høgskolen i Agder og Grimstad kommune, tlf. 37 25 04 26

24. - 25. november: Waste - to energy. Fjerde internasjonale lederkonferanse om avfall og energi. Grand Westin Demeure Hotel, Amsterdam. Arr.: IBC Global Conferences Limited, tlf: + 0171 453 5492.

1.-3. juni, 1999: Copenhagen Waste and Water Conference. Den andre internasjonale konferansen om integrert bærekraftig avfalls- og vannforvaltning. Arr.: The International Council for Local Environmental Initiatives, tlf: +45 45 16 92 00

Grønnere hos de blå og gule

Mer skogvern og mindre kjernekraft. Svenske miljøvernorganisasjoner har vanskelig for å skjule sin begeistring etter valgresultatet sist søndag.

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

En betydelig svekket Göran Persson som blir avhengig av støtte Vänsterpartiet og Miljöpartiet i en ny regjering gjør at svenske miljøvernere ser lyst på fremtiden.

Generalsekretær Per Engquist i Naturskyddsforeningen vil ikke kommentere valget i detalj, men han kan vanskelig se for seg en regjering uten støtte fra de to. Det betyr blant annet at de svenske atomkraftverkene blir avvirket etter planen.

Skog og kjernekraft

Også Mads Abrahamson i svenske Greenpeace tror Sverige gjorde et godt valg for miljøet.

Partier som har flagget miljøspørsmål på en tydelig måte har gjort det bra i valget. Göran Persson vil bli avhengig av støtte fra Vänsterpartiet og Miljöpartiet. Det betyr at Sosialdemokratene vil måtte tilby endel.

Abrahamson trekker fram kjernekraft og vern av skog som de viktigste sakene.

Han tror kjernekraften vil bli avvirket som planlagt. I tillegg vil større områder med verneverdig skog bli vernet.

Sosialdemokratene har tidligere lovet å doble arealet med vernet skog i Sverige. Når vi i tillegg vet at dette er veldig viktig for Miljöpartiet og Vänsterpartiet, vil det helt sikkert bli gjennomført. Dessuten har Sosialdemokraterna råd til det, sier han.

Viktig for velgerne

Miljøspørsmål var nærmest ikkeeksisterende i den svenske valgkampen. Likevel svarte 67,5 prosent av velgerne at miljø saker hadde stor eller meget stor betyd-

ning for hva de stemte. Dette går fram av en undersøkelse gjort Sveriges Radio. Tilsvarende prosenttall for innvandringsspørsmål, EU/EMU og likestilling var henholdsvis 46,8, 57,7 og 64,9 prosent. Alle rangert som mindre viktige enn miljøspørsmål.

Undersøkelsen er gjengitt i den svenske avisen Dagens Nyheter.

Centern i nøkkelrolle

Abrahamson er ikke overrasket over fenomenet.

Miljøspørsmål har nok vært viktigere enn det valgkampen har gjenspeilet, sier han.

Abrahamson begrunner dette med at kjernekraftdebatten har vært vanskelig for de borgerlige partiene.

Det har lenge vært klart at de borgerlige partiene var fullstendig avhengige av støtte fra Senterpartiet for å komme i

regjeringsposisjon og de borgerlige ønsker ikke å avvike den svenske kjernekraften, med ett unntak; Centern.

For det svenske senterpartiet har oppfølging av vedtaket om å stenge de svenske kjernekraftverkene imidlertid vært et nøkkelspørsmål de ikke for noen pris ville gi seg på.

For at det borgerlige regjeringsalternativet ikke skulle virke splittet i utgangspunktet har man derfor valgt å fortie problemet, sier Abrahamson. ■

Klagesak til evig tid

Det er nesten et år siden Naturvernforbundet krevde innsyn i Produktregisteret. Nå gir Sivilombudsmannen Miljøverndepartementet smekk på lanken.

N&M Bulletin
TOM ERIK ØKLAND

Tre purringer fra Sivilombudsmannen er ikke nok. Fremdeles er spørsmålet om innsyn i Produktregisteret ubesvart. Miljøverndepartementet skylder på stor saksmengde, stort arbeidspress og sakens kompliserte art. Sivilombudsmannen maser videre.

God forvaltningsskikk?

I siste brev fra Sivilombudsmannen til Miljøverndepartementet, datert 26. august 1998, er tonen skarp: «Vi ber om departementets redegjørelse for om det kan anses som god forvaltningsskikk at departementet bruker mer enn et år på å besvare foreleggelsen fra ombudsmannen», skriver kontorsjef Morten Holmboe.

Tidsangivelsen i brevet bygger på departementets tidligere løfte om et svar på forespørselen innen 1. november dette år. Sivilom-

budsmannen kontaktet departementet første gang 7. oktober 1997.

Varslet endringer

Naturvernforbundet ønsket innsyn i Produktregisteret fordi flere produkter, blant annet brukt til hudpleie, inneholder hormonforstyrrende stoffer. Opplysninger om dette finnes i Produktregisteret, men er ikke tilgjengelig for allmennheten. Årsaken er at sammensetningen av produktene er å regne som forretningshemmeligheter.

I fjor høst erklarte miljøvernminister Guro Fjellanger at man jobbet for økt innsyn i Produktregisteret.

Vi skal ha en svært åpen holdning. Hemmelige formuler skal fortsatt beskyttes, sa Fjellanger til N&M Bulletin. Hun mente forbrukerne hadde krav på å få vite om produkter som inneholdt miljø- og helseskadelige stoffer, og at dette

kunne komme ut uten ytterligere avsløringer rundt produktenes sammensetning.

Siden dengang har hennes eget departement jobbet med saken i nesten et år - foreløpig uten resultat.

Vil ikke kritisere

Kontorsjef Morten Holmboe ved Sivilombudsmannens vil ikke kritisere Miljøverndepartementet for treg saksbehandling.

Det er Ombudsmannen som til slutt tar stilling til om departementet har gjort noe kritikkverdigg. Jeg vil understreke at et kritisk spørsmål til et forvaltningssorgan ikke nødvendigvis innebærer at Ombudsmannen kritiserer saksgangen, forklarer Holmboe.

Er det vanlig at saker kan ta så lang tid som et år?

Det er avhengig av hvor komplisert saken er. Vi har saker som tar lang tid.

Når vil avgjørelsen i saken tas hvis svaret fra departementet kommer innen 1. november?

Også det avhenger av hvor komplisert saken er. Jeg vil ikke gi noe nøyaktig tidsanslag, men det er klart at vi ønsker å ferdigbehandle saken så fort som mulig. ■

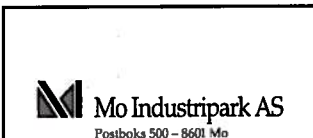
Bruker du opp reklamebudsjettet ditt på å treffe flere enn du har behov for?

Telefon: 22 54 98 50. Internett: www.fagpressen.no

fagpressen[®]

NORGES MEST TREFFSIKRE MEDIKANAL

**Annonser i
N&M Bulletin!**
tlf: 22 71 92 20

Fuglenes manntall ferdig

Tidligere ble kanarifugler plassert i gruveganger som forurensningsvarslere. Tippet fuglen av pinnen, var det på tide å komme seg ut. I dag kan fravær eller tilstedeværelse av enkelte fuglearter fortelle om hvordan det står til i norsk natur.

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

Hvordan var det å være gjerdesmet i Norge i 1997? Ikke så greit ifølge Norsk Hekkefugltakserings årsrapport. Rapporten, som er et slags årlig manntall for fuglene i Norge, forteller om utviklingen for gjerdesmet og 138 andre fuglearter som hekker i Norge.

Årets rapport er den tredje i rekken. Den forteller om hvilke fuglearter som stifter familie her i landet, og hvordan det går med dem på sikt.

Mat, klima, forurensning og naturtyper bestemmer

Noen arter er stabile, andre er i fremgang mens noen ser ut til å forsvinne. Rapporten kan også gi verdifull informasjon om den øvrige helsetilstanden i norsk natur, ettersom fuglenes hekkesuksess er nøye knyttet sammen med tilgang på mat, klima og

opprettholdelsen av spesielle naturtyper.

Magne Myklebust i Norsk Ornitologisk Forening (NOF) er likevel forsiktig med å trekke bastante konklusjoner.

Ettersom det bare er tredje året vi gjennomfører denne registreringen må vi være forsiktige med hastige konklusjoner. Enkelte trekk er det imidlertid liten tvil om, sier han til N&M Bulletin.

Møbelmote bekymrer

Som eksempel nevner Myklebust den negative utviklingen for dvergspetten. Vår minste hakkespett trives i gråorskog. Det gjør også de skogbrukerne som skal finne egnet gråor til å lage møbler av. Det vakre røde tre-verket er blitt mer og mer populært og dvergspettens leveområder blir redusert.

Fra 1996 til 1997 gikk bestanden tilbake med 55 prosent. Dette er spesielt bekymrings-

verdigg ettersom den samme tendensen gjenspeiler seg i våre naboland, Sverige og Finland.

– Oremøbel-moten er rett og slett dårlige nyheter for dvergspetten, sier Myklebust.

Også grønnspetten er inne i en svært tung periode, og arten er mer enn halvert fra 1996 til 1997. Felles for alle Norges åtte spettearter er at de er svært sårbare overfor de moderne driftsformene i skogbruket.

Enkelte fuglearter i Norge kan være i ferd med å forsvinne for godt. Dette gjelder blant annet dvergås og åkerrikse.

– Når vi ser på tendensen for disse artene i et langt perspektiv ser det ikke bra ut. Åkerriksas verste fiende er slåmaskinene i landbruket, som ødelegger reir og unger. Likevel har vi sporet en liten positiv trend for denne arten i år, spesielt i Trøndelag.

For dvergåsa ser det også mørkt ut. Lyspunktet her er at det går bedre i våre naboland.

Ekstrem dødelighet

Også Norges nest minste fugl, gjerdesmetten, gikk kraftig tilbake i 1997. Dette gjelder også for en art som blåmeis. Lett å forklare, ifølge Myklebust.

– Det var en knallhard vinter. Arter som disse har en ekstremt høy dødelighet. Normalt dør syv av ti småfugler som en følge av vinterkulden. Blir vinteren hardere enn normalt, gir det store utslag.

Mør måker

Det er også positive trender å finne i årets rapport. Ikke minst for arter som tidligere har slitt tungt i Norge. Havørn og vandrefalk er gode eksempler på at reduserte mengder miljøgifter og prosjekter som har ivaretatt disse artene spesielt, fungerer.

– De positive trendene for disse artene er helt klare. Vi får meldinger om at vandrefalkene stadig etablerer seg i nye områder.

Også for måker har det vært en positiv tendens å spore. Seks av syv måkearter økte i antall registrerte par fra 1996 til 1997. ■

Nye arter stikker innom

Sett noen blåkinnbietere i det siste? Hvert år dukker det opp nye og eksotiske gjester i norsk fuglefauna.

Mens enkelte fuglearter ser ut til å forsvinne, dukker nye opp. Hvert år registrerer Norsk Ornitologisk Forening (NOF) nye arter i Norge. De fleste etablerer seg ikke her.

– Foreløpig er det bare registrert en ny art Norge i år, nemlig en blåkinnbierter. Høsten er imidlertid høysesong for slike sjeldne gjester og vi

regner med at det dukker opp noen fler før vinteren, sier Magne Myklebust i NOF.

Blåkinnbieten er en vakker smaragdgrønn fugl som vanligvis lever i halvørkenaktige landskap øst for middelhavet. Den eksotiske gjesten ble observert ved Herdla i Hordaland. ■

Forskere og turister truer

Sel, sjøløver og fugl smittes og dør i Antarktis. Er vi i ferd med å ødelegge vårt mest spesielle og uberørte kontinent?

N&M Bulletin
JENS P. TOLDNÆS

Kloakk, mat, forurensning og avfall. Hverdagslige miljøproblemer vanligvis. I Antarktis er ingenting vanlig. Der trues den unike naturen på livet av menneskenes beskjedne, men skadelige aktivitet. Det unike dyrelivet rammes nå av dødelige sykdommer. Ifølge bladet New Scientist er forskerne nå så urolig for dette at det planlegges internasjonale avtaler som skal sikre at dette helt spesielle kontinentet beskyttes mot farlige smittestoffer.

Et utkast til en slik avtale ble lagt fram av femti vitenskapsmenn på øya Tasmania for kort tid siden. Etter planen skal avtalen ligge ferdig på et internasjonalt møte i Lima, i mai 99.

Turister og forskere

– Det økende antallet vitenskapsfolk og turister som reiser til Antarktis gjør at det er all grunn til bekymring, sier den australske forskeren Knowles Kerry ved den australske Antarktis-divisjonen.

Dyrelivet i Antarktis er i utgangspunktet upåvirket og dermed svært sårbart. I mai i fjor

fant Kerry og hans forskerkolleger et virus, som er vanlig hos kyllinger, i blodet til keiserpingviner og Adelie-pingviner. Viruset bryter ned fuglenes immunsystem og gjør dem sårbare overfor andre sykdommer. Funnene ble gjort i nærheten av den australske Mawson-basen.

1400 sjøløver funnet døde

Svenske forskere har funnet salmonella-bakterier i ekskrementer fra antarktiske pelsseler, albatross og flere pingvinarter. Disse prøvene er tatt på Bird Island, i nærheten av Sør Georgia.

Forskere fra Argentina kunne i fjor rapportere om storjoer som døde av en spesiell soppiinfeksjon, mens forskere fra

New Zealand kunne rapportere om over 1400 sjøløver som var døde av av septik-forurensning. Analyser avslørte salmonella og en annen ukjent bakterie.

Økende turisme

Selv om ikke forskerne kan bevise at all smitten som rammer Antarktis' dyreliv stammer fra menneskelig aktivitet, er det overveiende sannsynlig. I tillegg til stadig større nærvær av forskere og diverse ekspedisjoner øker også antallet turister i denne delen av verden. Mens det i 1992 var omlag 6000 turister som dro dit var dette tallet steget til nærmere 10 000 i 1997. I år 2000 er det beregnet at omlag 14 000 turister vil besøke kontinentet. ■

Villmark eller slagmark?

Naturvernforbundet og Natur og Ungdom vil lage verdens lengste brev med underskrifter mot forsvarets planer om nytt skytefelt på Østlandet.

N&M Bulletin
KRISTIAN JAHRE

Utstyrt med 6,4 kilometer avis-papir skal Naturvernforbundet og Natur og Ungdom reise Østlandet rundt å samle underskrifter mot forsvarets planer om nytt skytefelt.

– Sammen med lokallagene våre skal vi stå på stands og dele ut informasjon. Vi tror og håper vi klarer å fylle hundrevis av meter med underskrifter, men for sikkerhets skyld har vi med oss seks kilometer avis-papir. Oppropet vil bli overlevert til Forsvarsdepartementet fredag om en uke, sier informasjonssjef Kåre Olerud i Naturvernforbundet.

Skytefeltet er en ny type øvingsområde. Alle hærens våpengrener skal kunne øve på samme område - med avstander

på opptil 50 km. Skytefeltet vil bli Norges største enkeltstående naturinngrep noensinne.

Forsvaret har foreslått tre forskjellige alternativer til skytefelt. Alle tre ligger i Hedmark.

Redaktører på krigsskolen?

Olerud mener norsk presse har forsømt sin oppgave ved ikke å sette fokus på det som bli tidenes største naturrasering.

– Det merkelige når vi står overfor en så stor sak som denne, er at riksdekkende medier overhodet ikke har vist noen interesser for å belyse saken. Hvorfor adgangen til å få oppmerksomhet om dette er sperret, kan man bare gjette på. Mon tro om folk i redaksjonsledelsen rundt omkring har gått krigsskolen og tror dette handler om ja eller nei til forsvar? undrer han.

– Hvorfor aksepterer ikke Naturvernforbundet at det norske forsvaret må ha et sted å øve?

– Vi aksepterer at forsvar har et øvingsbehov. Men forsvaret må i likhet med all annen virksomhet innrette seg etter hva som er best for samfunnet som helhet. Ingen sektor kan få innfridd alle sine ønsker. Forsvaret kan ikke heve seg over miljøhensyn, tordner Olerud.

Takker nei til Sverige

Han mener det er hårreisende at forsvar ikke har utredet løsninger innenfor de 1,4 millioner mål øvingsområder de allerede disponerer. Han mener også forsvaret må se på muligheter for å ta i bruk simuleringsteknikker i større grad. Dessuten finnes det et dobbelt så stort skytefelt som det forsvar planlegger rett over grensa på svensk side. Den svenske feltledelsen har ønsket norsk forsvare velkommen og sagt de har ledig kapasitet.

– Hvis ingen av disse alternativene dekker alle forsvarets behov alene, må en se på en kombinasjon, avslutter Olerud.

▼ fakta

- Forsvaret planlegger å lage en ny type øvingsområde. Alle hærens våpengrener skal kunne øve i samme område, med avstander opptil 50 km.
- Forsvarets skytefelt vil legge beslag på omlag 250.000 mål. Det vil bli Norges største enkeltstående naturinngrep noensinne.

Avgjøres før jul

Regionfelt Østlandets videre skjebne ligger nå hos Forsvarsdepartementet. De skal legge frem en proposisjon i nær fremtid, slik at Stortinget skal kunne rekke å behandle saken i løpet av høstsesjonene. Det vil si at saken skal være avgjort før jul. Det er ennå ikke klart når proposisjonen foreligger. Klart er det imidlertid at Forsvarsdepartementet ikke vil si et ord om hvilket alternativ de ønsker.

– Nei, vi kan ikke si et pip om prop'ene før de kommer. Men jeg kan bekrefte at den vil legges fram i løpet av høsten, sier departementets pressetalskvinne Kirsti Skjerven. ■

Flom tvinger fram treplanting

Storstilt trehogst i Kina under Mao Zedong avløses nå av treplanting. Miljøverneren tvinges fram i kineserne fordi landet vil forhindre nye flomkatastrofer.

IPS
ANTOANETA BEZLOVA

I kommunistregimets første år i Kina var Ma Yongshun med på å hogge ned rundt 36.000 trær. Tiltaket ble satt i gang under den store leder Maos motto: «Mennesket er naturens overmann.»

Yongshuns handlinger i Mao-epoken (1946-1976) var med på å danne grunnlaget for Kinas økonomiske vekst. Men etter at Yongshun gikk av med pensjon i 1982, bestemte han seg for å betale tilbake det han skylder naturen.

Sammen med hele familien startet han et program for skog-

plantning i det nordøstlige Kina i det samme området han tidligere hadde vært flittig med øksa. Så langt har han plantet hele 46.500 trær.

Tømmerhoggere som skogplantere

Denne uken roste Kinas statsminister, Zhu Rongji, prosjektet til Yongshun. I lys av flommen mente statsministeren at tiltaket burde være et eksempel til etterfølgelse.

— La oss i stedet ansette tømmerhoggere som skogplantere, appellerte Rongji, og budskapet ble spredt rundt i alle landets aviser.

Statsministeren gikk så langt at han hevdet det var bedre å la landets industrielle utvikling ligge på is enn å ofre skogen.

Regjeringen ser at skogplanting er det eneste som kan redde Kina fra å bli rammet av flere flommer i det omfanget man har opplevd i år. Skogen vil binde jorda når nye regnskylt helles over kineserne.

Voldsom skoghogst ved de større elvedeltaene Yangtze, Nen og Songhua har ryddet vekk all naturlig trevekst - slik at vann som en gang ble absorbert av trærne, fritt vil renne ut i elva.

Årets flom er den verste siden 1954, og har fått kineserne til å reflektere rundt den voldsomme satsingen på utvikling på bekostning av naturen.

Historisk forbud

I august forbød regjeringen, under en unntaksplan, all form for trehogst. Forbudet gjelder spesielt urskog, samtidig som det blir satt en midlertidig stopp av all byggeaktivitet som innebærer rydding av skog.

Forbudet er historisk og drastisk. I Sichuan-provinsen alene vil 100.000 tømmerhoggere stå uten arbeid, og en av hovedinntektskildene for disse områdene vil bli revet bort.

Miljøaktivister kan ikke annet enn å applaudere regjeringens miljø-entusiasme, men de passer på å minne om myndighetenes tidligere mangel på interesse for saken. Nå har tidene forandret seg, og naturen er plutselig satt i høysetet.

Bergen verst i landet

PCB-analyser avslører at Florvågen utenfor Bergen er Norges mest PCB-forurensede område.

Prøver tatt utenfor den tidligere malingfabrikken Hempel Monopol utenfor Bergen viser skremmende høye PCB-mengder. Mens myndighetenes grense for meget sterk PCB-forurensning er satt til 300 milliarddeler PCB, har prosjektet «Den store giftjakta» funnet verdier opptil 8400 milliarddeler i prøver tatt ved den gamle malingfabrikken.

«Den store giftjakta» er et samarbeidsprosjekt mellom

Naturvernforbundet og Natur og Ungdom med støtte fra Norsk institutt for vannforskning (NIVA). Ifølge prosjektleder Per-Erik Schulze må sjøbunnen utenfor området snarest isoleres for å stoppe videre spredning av giften. Schulze mener det er stor fare for slik spredning på grunn av vær, vanngjennomstrømming fra den nysprengte kanalen i Florvågen og oppvirvling fra båtpropeller.

A/S Norske Shell

Med Rockwool isolasjon bidrar du til et bedre miljø.

Både for deg selv og dine omgivelser.

ROCKWOOL® ISOLASJON
— Norges mest brannsikre

A/S Rockwool Tlf. 22 02 40 00 Fax. 22 15 91 78

Grenser for forbruk?

Grupper som oppfordrer rike land til å forbruke mindre for å oppnå mer rettferdig fordeling i verden, er skuffet over fersk FN-rapport.

IPS
DIPANKAR DE SARKAR

Årets Rapport om menneskelig utvikling, som utgis av FNs utviklingsprogram (UNDP), fokuserer på ulikhetene i forbruk i verdens land.

Rapporten slår fast at levestandard for rundt en milliard av verdens befolkning må opp. Grunnen er at de er ofre for «grovt urettferdig forbruk» og ikke får dekket selv grunnleggende behov.

Men rapportens forfattere og ledende UNDP-ansatte oppfordrer ikke folk i rike land til å bruke mindre.

— Et forbruk i overflod er ingen forbrytelse, sa administrator i UNDP, James Gustave Speth, da rapporten ble lansert.

— Men det er skandaløst at de fattige ikke forbruker nok til å få dekket sine grunnleggende behov.

Sakiko Fukuda-Parr, direktør for kontoret som har ansvar for UNDP-rapporten, demonstrerte noe av den samme holdningen i en tale i London før helgen. Der sammenlignet hun dem som ønsker lavere forbruk blant rike med 60-tallets hippier. Og dagens «nytenkere» sammenlignet hun med 80-tallet japper.

«Hippi-løsning»

Direktøren drev gjøn med det hun kalte «hippi-løsningen» med å skjære ned på forbruk i rike land.

— Løsningen er tvert imot å finne en jappe-løsning, mente Fukuda-Parr.

Jappe-løsningen beskrev hun som letingen etter sunn mat, fritid og mer tid til familien - forhold som hun mener oppmuntrer til bærekraftig vekst.

De som går inn for lavere forbruk blant rike, kritiserer at

Rapporten om menneskelig utvikling åpenbart godtar høyt forbruk i i-land. Kritikerne hevder at rapporten er blind for årsakvirkning-forholdet mellom høyt forbruk i Nord og lavt i Sør. — Overforbruk har en tendens til å innebære sløsing, og det fører til for lavt konsum for et stort antall mennesker andre steder, sier Satish Kumar. Han er en kjent økolog, og programdirektør ved Schumacher College i Storbritannia.

— Vi trenger alle å forbruke noe for å overleve. Men forbruksmønsteret i overutviklede land gjør at underutviklingen i resten av verden vedvarer, legger han til.

Imot lavere forbruk

Ifølge Richard Jolly, hovedforfatter for UNDP-utgivelsen, har rapporten bevisst tatt avstand fra tanken om at lavere forbruk er nødvendig.

Slagordet til dem som mener at «Lite er vakkert» bygger på en klassisk studie om Vestens materialisme av den tyskfødte britiske økonomen E. F. Schumacher.

— Det har skjedd forandringer i oppfatningen av forbruksrelaterte miljøspørsmål som de frivillige organisasjonene ikke har holdt tritt med, sa Jolly i London nylig.

— Vår linje er til en viss grad markedsbasert. Men la gjerne markedet arbeide med passende signaler til folket, sa han.

UNDP-administrator Speth ligger på samme linje:

— Behovet dreier seg ikke så mye om høyere eller lavere forbruk, men om et annet forbruksmønster - til fordel for menneskelig utvikling, sa han ved lanseringen av rapporten.

— Men når forbruk tærer på ikke-fornybare ressurser,

forurenses miljøet lokalt og globalt, opptrer som hallik for kunstige behov i glørete innpakning, og undergraver legitime livsbehov i det moderne samfunnet - da er det grunn til bekymring.

Mer penger - mer bil

En fersk rapport fra miljøorganisasjonen Framtiden i Våre Hender (FIVH) i Norge, tyder på at det nettopp er noe av dette som skjer når høyt forbruk blir enda høyere: Kjøpekraften i Norge økte med ti prosent mellom 1994 og 1997. Studien viser at dette førte til opptil 25 prosent økning i kategorier som bilbruk, flyreiser og andre typer konsum av det mest forurensende slag.

— Man kjøper ikke mer pålegg når man får flere penger, da kjøper man slikt som man ikke hadde råd til før, sier Tor Traasdahl i FIVH.

«Måtehold ingen løsning»

Rapporten om menneskelig utvikling avviser tanken fra en del vestlige økonomer og forskere om at utviklingsland bør bremse sitt forbruk for å begrense miljødelegger.

Slike oppfordringer til måtehold har blitt nevnt spesielt i forhold til folkerike land med sterk økonomisk vekst, som India og Kina. Kina opplever nå en katastrofal flom som i stor grad nettopp skyldes omfattende skoghogst i den økonomiske utviklings navn.

Men rapporten ønsker ikke noen slik begrensning i forbruk i utviklingsland: «Det ville bety å forlenge et allerede skandaløst dypt og omfattende savn for framtidige generasjoner», står det.

I rapporten hevdes at utviklingsland i dag står overfor «et strategisk valg». Det ene valget er vekst drevet fram av industrialisering etter mønster fra de siste 50 år, men som vil «skape en forurensningsarv». Det andre valget rapporten skisserer, er vekst til fordel for miljøet og de fattige. Det kan skje ved å utvide folks tilgang til grunnleggende goder og tjenester.

HUSTADMARMOR A/S
6440 Elnesvågen
Tlf.: 71 26 77 00 Faks: 71 26 72 44

KS COAST CENTER BASE
P.O. Box 55 CCB
N-5364 Kystbasen Ågotnes
Norway

Vi tar vare på havets ressurser

tlf: 5618 2860
E-mail: inhogoy@online.no

Rolf Lycke A/S

SOLSTAD SHIPPING AS
SKUDENSHAVN - NORWAY

50 GLAMOX
GLAMOX NORGE AS
Tlf. 22 02 11 00 Fax 22 02 11 02
http://www.glamox.no

— For mange fiskebåter i verden

For mange og for effektive fiskerfartøy er hovedgrunnen til at verdenshavene blir plyndret for fisk, ifølge en fersk rapport fra Verdens Naturfond (WWF).

IPS
NICCOLO SARNO

– Fiskeriene har problemer over hele verden, sier Michael Sutton. Han leder Kampanjen for truede havområder som Verdens Naturfond (WWF) driver.

– En av årsakene er at flåtene som fisker i fjerne farvann er mye større enn de burde være og blir støttet av store statlige subsidier, legger han til. De fleste av disse fartøyene kommer fra rike land.

Om lag 70 prosent av verdens største fiskefelt er allerede utnyttet til grensen eller over,

ifølge FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO). Tallet på middels store og store fiskerfartøy ble i tidsrommet 1970 til 1990 fordoblet, fra 585.000 til 1,2 millioner, ifølge FN-organisasjonen.

Med nedfiskede bestander i nord, har flåter av fiskerfartøy satt kursen mot sør. Der er små fiskersamfunn «under økende beleiring» av store fiskerfartøy fra Europa, Nord-Amerika og Nordøst-Asia.

Skadelige subsidier

Problemet med overfiske kan være like stort i kontrollerte

økonomiske soner, som på det åpne havet, selv der hvor de store fartøyene ikke driver. Det skriver WWF-rapporten som ble offentliggjort onsdag.

«Det virkelige problemet i begge tilfeller er overkapasitet og overdrevent fiske», heter det.

Såkalte «fjerne farvann»-fiske (DWF) bruker metoder som tar opp anslagsvis to og en halv ganger mer fisk enn det som er forsvarlig for at fiskebestanden kan fornye seg selv på naturlig måte. Dette går fram av forskning foretatt av WWF og Verdens naturvernforbund (IUCN).

–Problemet er ikke at DWF-ene driver der ute, problemet er at de ikke er under oppsyn, ikke blir forvaltet og at det er for mange båter, forklarer Sutton.

–Vi i WWF er ikke imot fiske i fjerne farvann, vi er bare imot dårlig forvaltet fiske i fjerne farvann.

WWF-rapporten nevner også utviklingsland som subsidierer sine tradisjonelle fiskeflåter for å opprettholde sysselsettingen i områder som er rammet av ledighet. Subsidiene holder fiskerflåtende flytende og fører til at de vokser, ifølge Sutton.

Behov for mønsteravtale

Verdensbanken anslår at fiskeriene i verden årlig mottar mellom 112 og 158 milliarder kroner i subsidier, men tilføyer at disse tallene kanskje er i laveste laget. Bare EU bruker rundt to tredeler av sitt fiskeribudsjett til å subsidiere den kommersielle fiskerflåten.

WWF vil ikke fjerne subsidiene helt, men heller omdefinere pengene fra fartøy som driver rovfiske til andre, miljøvennlige sektorer innen næringen.

Gareth Porter, medredaktør av WWF-rapporten, mener at det trengs en tydelig internasjonal avtale om adgang til fiske i nasjonale farvann. Uten en slik overenskomst gjenspeiler de tosidige avtalene mellom rike og fattige land svært ulike politiske og økonomiske maktforhold.

Utviklingslandenes behov for

kortsiktige kontanter kommer ofte foran behovet for å ta vare på fiskebestanden. WWF har derfor foreslått at FAO bør lage utkast til en mønsteravtale for adgang til fiske. Denne bør bygge på FAOs retningslinjer for ansvarlig fiske.

Dyrere fisk i u-land

Men en slik mønsteravtale må ta hensyn til utviklingslandenes spesielle behov, og skadene som blir påført urfolk og fiskere som driver på heimesjøen, mener WWF.

Forbruket av fisk er også skjevt fordelt, ifølge en oversikt som forskeren Anne Platt McGinn i Worldwatch Institute har laget. Folk i Europa, Japan og Nord-Amerika spiser rundt 40 prosent av verdens fisk.

Om lag 85 prosent av fiskeproduktene som omsettes internasjonalt, stammer fra kystfarvann i utviklingsland. For å holde eksporten oppe, blir forsyningene til landenes egne innbyggere skåret ned.

– Politisk vilje avgjørende

Bare 18 land har til nå ratifisert FN-avtalen om regulering av verdens fiskebestand som ble undertegnet i 1995. Blant de andene som har ratifisert den, er bare fire av de 20 største fiskerinasjonene i verden, Russland, Norge, Island og USA. For at avtalen skal tre i kraft, må 30 land ratifisere den.

Åtte utviklingsland som til sammen står for 27 prosent av fiskefangsten i verden, har ikke ratifisert avtalen. Disse landene er Chile, Peru, India, Nord-Korea, Thailand, Mexico, Malaysia og Vietnam.

Sutton mener FN-avtalen er bra fordi den sammen med FAOs retningslinjer setter nye internasjonale standarder. Men etter at den ble undertegnet, har regjeringene oppdaget hvor kostbar den er å sette ut i livet, både økonomisk og politisk.

– Alt koker ned til den enkelte regjeringes politiske vilje til å gjøre noe, sier han. ■

h
t t
p://
www.
norske
-skog.com

Besøk våre nye nettsider

Om du ikke ser adressen for bare trær, gjentar vi:
<http://www.norske-skog.com>

Omsorg er like viktig for både folk og fe

Storfebondens avlsorganisasjon, NRF, arbeider for å avle fram ei norsk ku med

- bedre helse
- bedre fruktbarhet
- god mjølk og godt kjøtt

innenfor etisk akseptable rammer.

NRF samarbeider også med Norsk Landbruksmuseum for å ta vare på sæd og embryo fra gamle, norske raser.

Etikk og dyreomsorg er viktige rettesnorer i arbeidet vårt

**NORSK
RØDT FE**

Postboks 4123, 2301 Hamar
Samvirkeorganisasjon for 28.000 norske kubønder

Nedre Romerike Vannverk A/L
tilfredsstiller alle krav til godt drikkevann

*Livet
i havet
vårt ansvar!*

FISKERIDIREKTORATET

Postboks 185
5002 BERGEN
Tlf. 55 23 80 00 Fax. 55 23 80 90

Nytt energikonsern

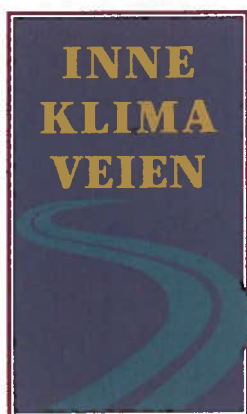
Lyse Kraft, Sandnes Energi, Sola Energi, Stavanger Energi og Time Energi har gått sammen til et felles energikonsern. Det nye navnet er Lyse Energi AS.

Returadresse:
Natur & miljø Bulletin
Boks 6891 St Olavs plass
0130 Oslo

Inneklimateien

Kompetanseheving med stor nytteverdi for bedriftene

I samarbeid med Norges Astma og Allergi-forbund har Teknologisk Institutt utviklet kursprogrammet Inneklimateien.

Målgruppen er alle som befatter seg med inneklimate i bygge- og eiendomsbransjen. Kurset retter seg mot entreprenører, byggvareprodusenter, byggvarehus, kommuner og private eiendomsforvaltere.

Neste kurs:

Oslo 26. - 29. oktober 1998, Ingeniørenes Hus

Oslo 1. - 4. mars 1999, Vika Atrium konferansesenter

Kontaktperson: Lars G. Wessel Johnsen, tlf: 22 86 51 43

Avd. Bygg og innemiljø

Vi kan i tillegg tilby kurs og konsulenttenester innen områdene:

- Innemiljøanalyse
- Bygningsvern
- Renere bygg
- Bygningsøkologi

Foto: LGWJ

For nærmere informasjon ta kontakt på telefon 22 86 52 27 / fax 22 36 18 29

